

Onderweg naar een Top Dorp

Democratisch samenspel 3.0

Werkgroep Manifest

(voortgekomen uit de Friese Dorpentop)

Arend Douma
Pieter de Haan
Gosse Hiemstra
Gea Iedema
Angeline Kerver
Jitse Kingma
Geert Pijlman
Guus Schweigmann
Willem van de Water
Johan Wijnsma
Fedde van der Zee

DorpenTopPunt Auke

“Auke heeft een klein aannemersbedrijf in het dorp. Hij koopt extra machines en materiaal om zijn bedrijf in de toekomst levensvatbaar te houden. Omdat zijn bestaande schuur te klein is staat zijn aankoop in weer en wind buiten, hetgeen ongewenst is. Hij wil een extra stuk aan zijn schuur bouwen van 140m2, waardoor alles keurig onder dak komt. Zijn burens hebben geen bezwaren. Het stuk staat uit het zicht en het is netter als zijn spullen binnen staan. Hij informeert bij de gemeente, die willen wel meewerken. Volgens de ambtenaar is het qua regels een ‘kruimelgeval’. Auke laat tekeningen maken en dient een aanvraag omgevingsvergunning in. Ruimtelijke Ordening wijst zijn aanvraag twee keer af en geeft als advies dat hij zich maar elders moet vestigen. Auke snapt er niets van. Hij laat het er niet bij zitten en vraagt een gesprek aan met de behandelend ambtenaar. De ambtenaar geeft tijdens het gesprek aan dat het waarschijnlijk toch geen kruimelgeval is en legt aan de hand van het bestemmingsplan uit dat hij maar 84,3 m2 kan bijbouwen, hetgeen voor Auke geen optie is. Dan staat een deel van zijn materiaal nog steeds buiten. De ambtenaar heeft een alternatief: als hij 10 paarden aanschaft en 2 ha grond in gebruik neemt, geeft het bestemmingsplan in het kader van het kleinschalig houden van dieren wel ruimte voor de 140m2. Dat zijn nu eenmaal de regels. Auke voelt ook daar niets voor. In een vervolggelsgesprek met de verantwoordelijk wethouder komt hij niet verder. De wethouder kan geen uitzondering voor hem maken en beroept zich op de precedentwerking. Auke is diep teleurgesteld. Zijn burens snappen het niet. Maar ook het dorp snapt het niet: immers in de dorpsvisie 2020 staat dat het dorp er alles aan wil doen om bedrijvigheid te behouden”.

Bovenstaand verhaal heeft, hoewel geanonimiseerd, daadwerkelijk plaats gevonden en staat niet op zichzelf.

I INLEIDING

Op 5 november 2016 vond in Leeuwarden voor het eerst de Friese Dorpentop plaats. Uit deze bijeenkomst zijn zeven projecten naar voren gekomen. Eén van de projecten heeft als titel:

“Onderweg naar een Open Overheid”

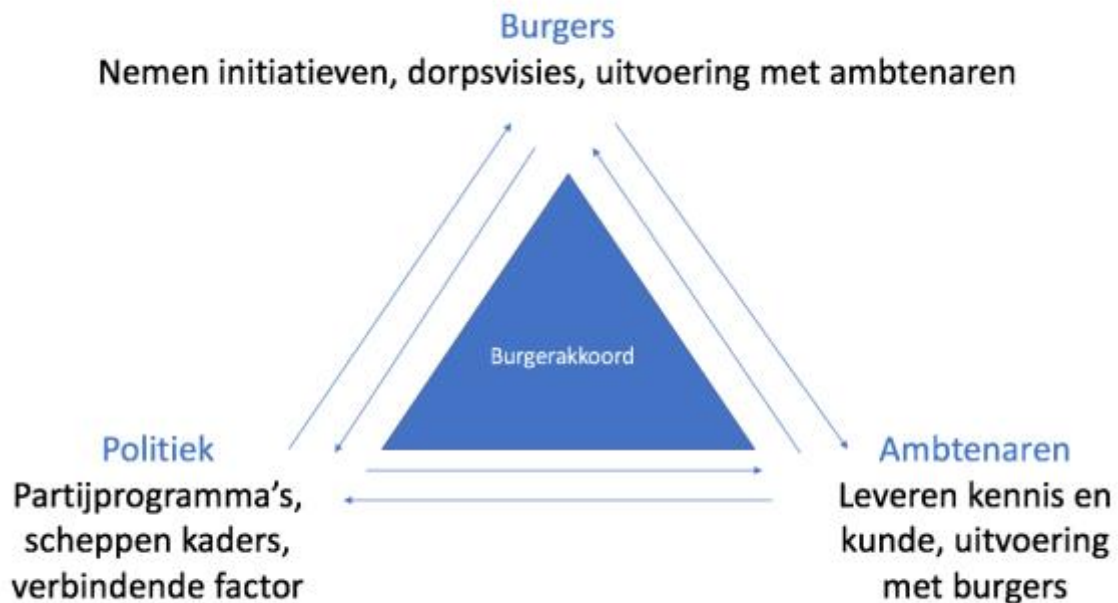
Het project heeft als scope te komen tot een open overheid, waarbij het initiatief aan de burger is met het doel levensloopbestendige dorpen te creëren. De overheid kiest voor flexibele burgerakkoorden met de betrokken burgers. Burgers-politiek-overheid vormen samen de basis voor de akkoorden. Maar te vaak begrijpen de partijen elkaar niet meer. Dat leidt tot onbegrip en frustratie. De afstand is groot. De media staat er de afgelopen jaren vol van.

Door met burgerakkoorden en anders te gaan werken zal er over en weer meer samenwerking, draagvlak en begrip komen. Dit sluit mooi aan bij een terugtrekkende overheid, waarbij burgerinitiatieven en zelfredzaamheid belangrijker worden. In onderstaande hoofdstukken wordt dit verder uitgewerkt.

II DE DRIEHOEK

Wij zien burgers-politiek-overheid als een driehoek met gezamenlijke verantwoordelijkheden vanuit burgerakkoorden. De burgers staan niet voor niets bovenaan in de driehoek. Zij weten als beste wat nodig is in het dorp. Burgers nemen het initiatief en zijn medeverantwoordelijk voor de uitvoering. De politiek schept ruime kaders en vormt de verbindende factor. De ambtenaar ondersteunt de politiek met kennis en kunde. Datzelfde geldt richting de burgers. Daarnaast is de ambtenaar met de burgers medeverantwoordelijk (mede-eigenaar) voor de uitvoering. De ambtenaar werkt dus twee kanten uit.

Zie de schematische weergave hieronder:

III WAT WILLEN WE BEREIKEN

Wat wij willen bereiken is een culturomslag binnen de driehoek door anders te gaan werken, zonder ingrijpende staatsrechtelijke veranderingen. Opbouw vindt plaats vanuit de dorpen. Dorpen nemen het initiatief, lopen voorop en zijn zelf mede uitvoerder. Leefbaarheid is het belangrijkste item. Burgers voelen zich betrokken en gehoord en kunnen direct over belangrijke zaken in het dorp meepraten en meebeslissen. Burgerinitiatieven zullen zo op gang komen en zorgen voor een sneeuwbaaleffect.

Ambtenaren hebben direct contact met burgers en politici, werken samen trajecten uit en zijn medeverantwoordelijk voor de realisatie.

De politiek schept de randvoorwaarden, maakt een afweging tussen de belangen, dat alles binnen ruime kaders op alleen de hoofdlijnen. Er is veel ruimte voor maatwerk.

Alle afspraken worden vastgelegd in een burgerakkoord. Deze manier van werken gaat veel verder dan bijvoorbeeld een dorpenfonds of een dorpencoördinator.

IV WAAR GAAT DE DRIEHOEK OVER

Wil de burger het gevoel krijgen weer mee te mogen doen dan moet het wel ergens over gaan. In onderstaand hoofdstuk geven wij een clustering van de belangrijkste onderwerpen. De onderwerpen hebben direct of indirect te maken met de leefbaarheid in het dorp en worden uitgewerkt in de burgerakkoorden, waarbij een opgenomen kalender het tempo bepaalt.

- Welke voorzieningen minimaal in het dorp aanwezig blijven.
- De planologische ontwikkeling, de inrichting van het dorp
- Verkeersveiligheid.
- Zelfbeheer, wat kan/wil het dorp zelf uitvoeren. (Niet uit bezuinigingsdoelstelling maar uit het besef dat zelfbeheer ook zelfbepalen en eigen verantwoordelijkheid inhoudt.)
- Vaststellen en wijzigen bestemmingsplan van het dorp.
- Bepalen wat voor het dorp vergunningsvrij is.
- Het dorp als voorportaal voor zorg en welzijn, signaleren en het bieden van burenhulp.
- Energievoorziening binnen het dorp. (Bijvoorbeeld zonne-energie, aardwarmte, windmolens en biovergisting)
- De oprichting van coöperaties, lokale bedrijvigheid.
- Woningbouw, met name starters en seniorenwoningen.

Er zijn ook zaken die niet het primaat van de driehoek zijn. Onderstaand een aantal voorbeelden:

- Openbare orde en veiligheid. Het is niet de bedoeling dat elk dorp zijn of haar eigen politie en brandweer gaat regelen. Het dorp kan op onderdelen wel adviseren.
- Publieke zaken.
- Ontsluitingswegen.
- Infrastructuur, oevers, kaden en water.

V HOE GAAT DE DRIEHOEK DIT VORM GEVEN

De provincie Friesland beschikt in de dorpen al over een uniek systeem. In de midden- en zuidelijke provincies kom je dit systeem zelden tegen. Bijna elk dorp beschikt over een Plaatselijk Belang (vaak ook dorp overschrijdend georganiseerd) en een dorpsvisie (hier verder te noemen burgerakkoord). Het systeem kenmerkt zich echter nu nog door een grote mate van vrijblijvendheid, verscheidenheid, gaat vaak niet over bovengenoemde essentiële onderwerpen en is niet doorontwikkeld. Daarnaast zijn er grote kwalitatieve verschillen. Wij kiezen er voor dit systeem anders vorm te geven en verder uit te bouwen: het zogenaamde zes fasensysteem.

Tabel 1: Zes fasensysteem

Fasen	Product	Methode
Fase 1	Burgers nemen het initiatief voor het opstellen van een burgerakkoord, bijvoorbeeld scope 2 jaar met doorkijk naar 5 jaar Politieke partijen borgen onderwerpen in partijprogramma's en scheppen ruime kaders.	Social media, dorpentop, netwerken, inloopavonden, schouw, village appraisal (Movisie).
Fase 2	Het maken van een eerste keuze	Consultaties binnen de driehoek
Fase 3	Uitwerken van de keuzes in een activiteitenplan, afspraken over de uitvoering en financiële doorrekening	Ambtenaren met de burgers (PB'n)
Fase 4	Het maken van de definitieve keuzes, vrij maken van budgetten.	Consultaties binnen de driehoek
Fase 5	De uitvoering, bijsturing en verantwoording	Activiteiten door burgers, ambtenaren en bedrijfsleven samen
Fase 6	Successen vieren, aantrekkelijkheid dorpen vergroten	Publiceren, Social Media,

Om de driehoek bestuurbaar te houden ligt het voor de hand binnen een gemeente gelijkkluidende dorpen te clusteren.

Er zijn ook andere vormen denkbaar voor een Plaatselijk Belang. Bijvoorbeeld loting uit vrijwilligers die zich hebben opgegeven om gedurende een periode het dorp te vertegenwoordigen op één of meerdere onderwerpen.

VI WAT ZIJN DE RANDVOORWAARDEN

Veranderingen kunnen alleen werken als ook wordt voldaan aan randvoorwaarden. Wij zien de volgende randvoorwaarden:

- Een verandering van cultuur. Dorpen krijgen als functionele eenheden een andere rol. Los durven laten van de huidige praktijk, minder regelzucht, anders denken is ook anders doen.
- Nabijheid in de driehoek is cruciaal. Er wordt flexibiliteit gevraagd om aan te sluiten bij de lokale mores van het dorp.
- Borging van kennis en kunde. In een dorp is niet alle kennis aanwezig. De ambtenaar van de toekomst "daalt af naar de dorpen" en ondersteunt met zijn kennis en kwaliteiten de dorpen en is daarna medeverantwoordelijk voor de uitvoering.
- Burgers moeten dit willen. Van de burger wordt meer verwacht. Hij of zij neemt initiatieven, draagt mede eigenaarschap en is voor een deel uitvoerder.
- In de praktijk blijkt dat nu ongeveer 20% van de burgers bereikt wordt. Dat moet anders. Minderheden in het dorp moeten niet onder druk komen te staan. Jongeren doen weer mee.
- Afspraak is afspraak, dat geldt voor allen in de driehoek.
- De bereidheid naar elkaar om verantwoording af te leggen.

- Politici gaan anders denken. Van politici wordt verwacht dat zij ruime kaders stellen, loslaten en de verbindende factor vormen. Loopt het systeem vast, dan worden er keuzes gemaakt.
- Kennis van demografische en andere ontwikkelingen worden met bewoners gedeeld, opdat een probleem/uitdaging zichtbaar wordt.
- Beseflaten groeien dat iedereen in het dorp medeverantwoordelijk is voor zijn/haar omgeving. Niet denken vanuit rechten, maar vanuit plichten.

VII DorpenTopDroom | Mevrouw Bonnema

“Bewoners zijn zich ervan bewust dat er iets moet gebeuren en willen de ingezette demografische trend keren. Om verdere leegloop en vergrijzing te voorkomen heeft het dorp daarom in het burgerakkoord 2020 opgenomen dat woongelegenheid voor ouderen en jongeren maximaal worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Werken in de geest van en niet naar de letter. Mevrouw Bonnema is vierenzeventig en woont het grootste gedeelte van haar leven in het dorp. Haar man is een paar jaar geleden overleden en de boerderij wordt, hoewel er ouderenvoorzieningen zijn getroffen, veel te groot voor haar. Eigenlijk zou ze nog wel een tijdje in het dorp willen blijven wonen en ze weet dat haar jongste zoon met zijn vrouw en drie kinderen de boerderij wel willen over nemen. Allen zijn gesteld op hun privacy en het plaatsen van een kangoeroe woning op het land recht achter de boerderij kan een mooie oplossing zijn. Sietse is de behandelend ambtenaar. Hij gaat bij de familie langs en samen bespreken ze de mogelijkheden. Hij weet dat het stuk terrein voor de kangoeroe woning een agrarische bestemming heeft en dat de bouw buiten de rode contourlijn valt. Maar hij ziet ter plekke dat van de agrarische bestemming geen gebruik wordt gemaakt, het stuk grond is sinds de jaren tachtig al als tuin bij het erf getrokken. De zoon van mevrouw Bonnema geeft aan dat het alles bij elkaar een hele investering is. De bouw van de woning is dus niet tijdelijk. Mocht mevrouw Bonnema de woning verlaten dan willen hij en zijn vrouw het inrichten als Bed en Breakfast. Samenlopen ze nog eens over het terrein. Sietse doet de suggestie de toekomstige woning iets meer naar rechts te plaatsen, dat past beter binnen de landschappelijke inpassing. Hij geeft de nodige tips en als er vragen zijn de familie altijd bij hem terecht. De zoon deelt het plan met zijn directe burens. Zij hebben geen enkel bezwaar, ze zijn blij dat er geen leegstand gaat ontstaan en gunnen het mevrouw Bonnema om langer in het dorp te kunnen blijven wonen. De zoon stelt het Plaatselijk Belang op de hoogte. Als laatste dient hij de tekeningen in die voldoen aan de bouwkundige veiligheidseisen. Hoewel volgens de regels van het bestemmingsplan en de woonvisie van bouw geen sprake kan zijn wordt na een maand de omgevingsvergunning verleend. Wat de familie wil past namelijk helemaal binnen de afspraken die het dorp heeft gemaakt in het burgerakkoord. Er zijn alleen maar winnaars. Mevrouw Bonnema kan langer blijven wonen, er komt een jong gezin met kinderen die naar de basisschool gaan, het dorp en de directe omgeving zijn tevreden. Door de toekomstige bestemming van een B en B is de investering rendabel en wordt toerisme gestimuleerd. Een lokale aannemer is inmiddels begonnen met de bouw.

VIII GELIJK AAN DE SLAG MET DIT MANIFEST?

Wij zijn op zoek naar gemeenten die met ons de mogelijkheden voor een pilot willen onderzoeken. Heeft u interesse of wilt u aanvullende informatie dan kunt u contact opnemen met:

Willem van de Water

m. willemvandewater@outlook.com

t. 0621164319

of

Johan Wijnsma

m. jgwijnsma@gmail.com

t. 0653947252

of

Gea Iedema-Zondervan

m. geazondervan@hotmail.com

t. 0646003336